

ФАХОВА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ТЕХНОЛОГІЯМ ВИРОБНИЦТВА

Василь ЧУБАР

У статті розглядаються окремі аспекти удосконалення структури навчального плану та змісту фахової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання у зв'язку з реформуванням вищої педагогічної освіти та введенням профільного навчання старшокласників загальноосвітніх шкіл.

The article touches upon some aspects of improving the syllabus and curriculum of the professional training of labour teachers. The mentioned aspects are considered in connection with higher pedagogical education reforms and introduction of profile training of high school students.

Реалізація «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» [2] у процесі входження освіти і науки України в Європейське інформаційне та освітнє поле нерозривно пов'язана з удосконаленням фахової підготовки вчителів загальноосвітніх шкіл. Ми зупинимось на окремому аспекті зазначеної проблеми - удосконаленню змісту фахової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання в умовах ступеневої підготовки до профільного навчання старшокласників технологіям виробництва. Адже вони є посередниками між школою й виробництвом й постійно знаходяться в центрі проблем трудової підготовки учнів й концентрують в собі зусилля шкіл на те, щоб підготувати для суспільства працівника готового до трудової діяльності у змінних виробничих умовах. Дана проблема знайшла певне розв'язання у наукових та навчально-методичних працях, зокрема затверджена «Концепція профільного навчання в старшій школі» [4] здійснюється розробка нормативної документації, навчально-методичного забезпечення тощо [6,7].

Разом з тим дана проблема ще не отримала свого повного розв'язання, у зв'язку з цим міністр освіти і науки України С. Ніколаєнко звертає увагу на те, що «... через чотири роки наша старша школа має стати повністю профільною. А тому ми повинні

використати всі наявні ресурси для відпрацювання моделей профільного навчання, створення навчально-методичного забезпечення та підготовки педагогічних кадрів» [5].

У зв'язку з цим слід відмітити, що діючі навчальні плани й програми навчальних дисциплін недостатньо зорієнтовані на підготовку студентів у вищих навчальних закладах до профільного навчання старшокласників.

По-перше, потребує удосконалення структура навчального плану з підготовки вчителів трудового навчання. Орієнтовно вона може бути наступною:

- соціально-гуманітарна підготовка;
- фундаментальна підготовка;
- загальна фахова підготовка: інваріантна та варіативна (технічна або обслуговуюча праця);
- підготовка до профільного навчання: інваріантна та варіативна (технічна або обслуговуюча праця).

Загальну фахову підготовку майбутні вчителі трудового навчання отримують у процесі навчання на освітньому рівні – бакалавр. Інваріантна частина фахової підготовки на цьому рівні повинна бути спрямована на вивчення психолого-педагогічних основ навчально-виховного процесу у загальноосвітній школі, а варіативна на оволодіння знаннями та уміннями необхідними для реалізації освітньої «Технології» у процесі навчання школярів загальноосвітніх шкіл. Вважаємо, що в основі підходу до удосконалення програм навчальних дисциплін по підготовці вчителів трудового навчання повинно лежати, зокрема положення, - про те що кінцевою метою профільного навчання старшокласників є підготовка їх до вибору професії, яка потрібна на сучасному виробництві, тобто на виробництві з елементами автоматизації й мінімумом ручної праці. Тому майбутні вчителі трудового навчання повинні отримати у навчальному закладі необхідні знання про сучасні технології виробництва.

Крім того наш підхід до удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання в умовах ступеневої підготовки зводиться до того, що функції природничо-наукових та фахових дисциплін, які передбачають вивчення виробничих технологій, розширюються в напрямку підготовки студентів до профільного навчання старшокласників. Доповнення до навчальних програм зазначених дисциплін повинні бути логічними й відповідати вимогам науково-технічного прогресу та ринку праці. Проаналізуємо можливі напрямки вдосконалення деяких навчальних дисциплін. Так курс «Основи виробництва» слід спрямувати у напрямку вивчення студентами традиційних технологій обробки різних матеріалів; а також новими видами обробки, зокрема фізичними, електрохімічними, ультразвуковими та лазерними технологіями. При цьому варто звернути увагу на автоматизацію виробництва, яка нерозривно пов'язана з еволюцією технологій, тому важливо показати студентам її роль у розв'язанні багатьох завдань виробництва, адже для роботи на ділянках, обладнаних автоматизованими системами керування, та верстатах з програмним керуванням потрібні нові елементи трудової підготовки, які забезпечать оволодіння відповідними професіями. Тому вже в умовах профільного навчання старшокласників їм потрібно прищеплювати початкові навички роботи з електротехнічним та електронним обладнанням як елементами виробничого устаткування, яке широко використовується в різних галузях виробництва. У зв'язку з цим необхідні відповідні доповнення в професійні знання і уміння, якими опановують майбутні вчителі трудового навчання у процесі вивчення курсів «Енергетичні машини», «Основи електротехніки» та «Практикум з електромонтажної справи».

Вивчати «Інформатику» на даній спеціальності необхідно з врахуванням її специфіки, тобто вона повинна давати загальні знання по використанні комп'ютера, але крім цього необхідно вивчати спеціальні програми, які в майбутньому будуть сприяти навчанню старшокласників сучасних технологій виробництва, зокрема використання інтернету для пошуку новітніх технологій. Така сфера діяльності робітників, технологів, як пошук необхідної інформації про сортаменти прокату, устаткування, пристосування, інструменти, режими різання і т.п., які вимагають 15%-20%, загального бюджету часу можуть бути автоматизовані на основі використання комп'ютерів. Вони можуть ефективно використовуватись для стандартних розрахунків припусків, розмірних ланцюгів, режимів різання, витрат матеріалів і т.п. Ці питання повинні знайти своє місце в курсі «Інформатики», яким оволодівають майбутні вчителі трудового навчання. Крім того даний курс повинен сприяти освоєнню методів комп'ютерної графіки які дадуть студентам широкі можливості для виготовлення та редагування графічної інформації, автоматизації загально-технічних процедур, проектування, створення бланків креслярської документації.

У змісті трудової підготовки школярів однією із суттєвих задач залишається навчання їх навикам ручної праці [2]. Ручна обробка матеріалів і взагалі ручні роботи дають неоцінений ефект для трудового навчання, й разом з тим знайомлять учнів з основами сучасного виробництва, економічними знаннями та досягненнями науково технічного прогресу. В зв'язку з цим майбутні вчителі трудового навчання проводять у навчальних майстернях значну частину навчального часу освоюючи слюсарну, токарну, фрезерну й швейну справу, технологію обробки харчових продуктів і т.п. Тут слід врахувати те, що в базових навчальних планах по навчанню студентів відповідних технологій відводиться значна частина часу, разом з цим реформа шкільної освіти веде до того, що в процесі профільного навчання певні професійні навички для виконання таких робіт учні будуть опановувати ще в школах. Тому навчання студентів у майстернях та лабораторіях потрібно буде починати не «з нуля», а отже зміст вище зазначених дисциплін та навчальних практикумів може бути дещо змінений, тобто їх завдання можна змінити у бік ознайомлення студентів з новітніми технологіями та сучасним устаткуванням.

Нові знання потрібні також вчителям трудового навчання, які здійснюють профільне навчання учнів у сільській місцевості. Профільне навчання сільських старшокласників - це насамперед вивчення сільськогосподарської техніки, агрономії, тваринництва й т.п., які повинні бути передбачені в навчальному плані підготовки вчителів трудового навчання. Крім того необхідно передбачити вивчення й таких питань, як оптимізація використання сільськогосподарських машин та структури посівних площ, складу кормових раціонів, планування вантажних перевезень, а також керування процесами: зрошування й терморегулювання в парниках і теплицях; системою кондиціювання повітря в приміщеннях для збереження продуктів і т.п. Використання новітніх технологій дає також можливість на новому рівні вирішувати багато задач у рільництві, тваринництві та інших галузях сільськогосподарського виробництва. Тому для їх широкого використання необхідна серйозна підготовка сільських кадрів, яку можна розпочати ще у школі в процесі профільного навчання старшокласників.

Наш підхід до удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання на освітньому рівні спеціаліст передбачає, що інваріантна частина фахової підготовки студентів, повинна бути спрямована на вивчення психолого-педагогічних

основ профільного навчання старшокласників. У варіативну частину навчального плану необхідно ввести спецкурс «Системи сучасних технологій», який давав би студентам систему знань про сучасні технології, в тому числі й про технології виробництва. Крім того на даному освітньому рівні студенти повинні оволодівати знаннями з обраних спеціалізацій.

У зв'язку з вище зазначеним назріла необхідність у більш різнобічному й одночасно обґрунтованому виборі спеціалізацій, які обираються для підготовки вчителів трудового навчання у вищих педагогічних навчальних закладах. Бажано щоб вони були спрямовані на підготовку студентів до профільного навчання старшокласників технологіям виробництва, які пов'язані з пріоритетними напрямками розвитку економіки України. Науковці, які працюють над проблемами соціально-економічного розвитку, виділяють наступні пріоритетні напрямки розвитку:

- комплекс галузей, пов'язаних із створенням сучасної бази матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва та переробки його продукції;
- харчової, легкої та деревообробної промисловості для освоєння цими галузями внутрішнього ринку;
- житлового будівництва;
- енергозбереження на основі зниження енергомісткості всіх без винятку галузей.
- машинобудівна промисловість [3].

Безпосередній вибір спеціалізації вищими педагогічними навчальними закладами для навчання студентів повинен також враховувати потреби виробництва та специфіку конкретного регіону, а також можливості навчального закладу. Найбільш оптимально це питання може бути вирішене на рівні обласних державних адміністрацій та обласних управлінь освіти, які, виходячи з перспективного плану розвитку області, зможуть запропонувати потрібні спеціалізації для майбутніх вчителів трудового навчання.

Крім того програму спецкурсу «Система сучасних технологій» бажано також пов'язати із зазначеними пріоритетними напрямами розвитку виробництва.

Наприклад, якщо спецкурс спрямований на вивчення студентами основ сільськогосподарського виробництва та переробки його продукції, то до курсу можна включити наступні теми:

- технологічні процеси виробництва продукції рослинництва;
- технологічні процеси в кормо виробництві;
- технологічні процеси в садівництві і виноградарстві;
- технологічні процеси виробництва продукції тваринництва;
- технологія зберігання сільськогосподарської продукції;
- системи технологій переробки сільськогосподарської продукції.

У процесі підготовки майбутніх вчителів трудового навчання на освітньому рівні – магістр необхідно на наш погляд, окрім іншого поглиблене вивчення декількох технологій. Їх конкретний вибір повинен враховувати пріоритетні напрями розвитку економіки України, можливості навчального закладу та нахили студентів.

Такий підхід до удосконалення фахової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання в умовах ступеневої підготовки до профільного навчання старшокласників технологіям виробництва буде сприяти впровадженню у виробництво новітніх технологій, а школярам оптимально адаптуватись до трудової діяльності в умовах ринкової економіки.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник // За ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: – Богдан, 2004. – 384 с.
2. Державні стандарти базової і повної освіти // Освіта України. – 2003. – №1-2. – С.2-14.
3. Єрохін С. Структурна трансформація національної економіки // Економіка України. – 2002. – № 10. – С.49-50.
4. Концепція профільного навчання в старшій школі. // Інформаційний збірник МОІН України. – 2003. – №24. – С. 3-14.
5. Ніколаєнко С. Освіта в інноваційному поступі суспільства. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №5. –С. 2-4.
6. Подоляк В. Методологічні засади формування в учнів компетентності в галузі сучасного виробництва. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №6. –С. 11-15.
7. Сидоренко В. Перспективи галузі «Технологія» в загально - освітніх навчальних закладах України. // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2003. – №4. – С.4.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Чубар Василь Васильович – доцент кафедри ЗТД і методики трудового навчання КДПУ ім. В. Винниченка.

Наукові інтереси: профільна підготовка учнів загальноосвітніх шкіл до трудової діяльності в умовах ринкової економіки.